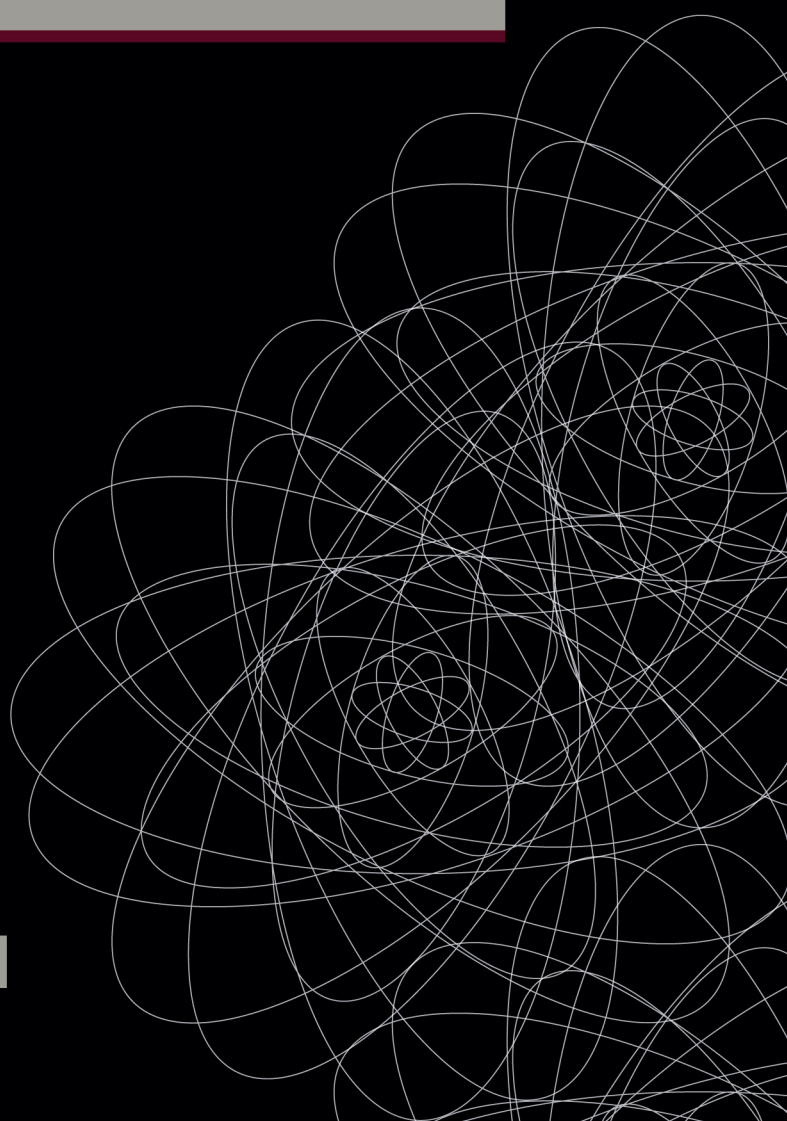

PLATINIUM

**BANKOWE REZERWY
NA STRATY KREDYTOWE
– praktyka światowa**

Teresa Orzeszko

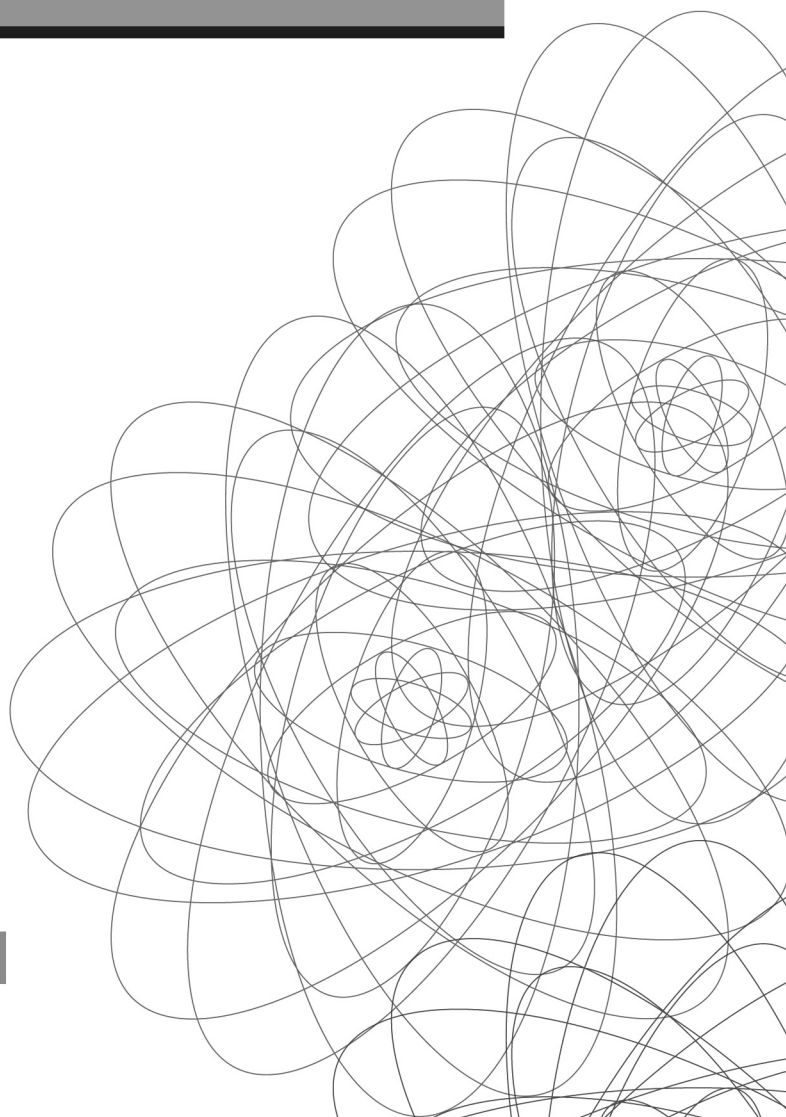
**CEDEWU.PL
PLATINIUM**

PLATINIUM

**BANKOWE REZERWY
NA STRATY KREDYTOWE**
– praktyka światowa

Teresa Orzeszko

CEDEWU.PL
PLATINIUM

Recenzent: Prof. US dr hab. Krystyna Brzozowska

Wydanie publikacji częściowo dofinansowane przez Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

© Copyright do wydania polskiego CeDeWu Sp. z o.o.

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Zabronione jest kopiowanie, przetwarzanie i rozpowszechnianie w jakimkolwiek celu oraz postaci bez pisemnej zgody autora i wydawcy.

Wydawnictwo CeDeWu oraz autor dołożyli wszelkich starań, aby treści zawarte w niniejszej publikacji były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności za ich wykorzystanie ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw autorskich.

Wydawnictwo CeDeWu oraz autor nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Projekt okładki: Agnieszka Natalia Bury

DTP: CeDeWu Sp. z o.o.

Wydanie I, Warszawa 2011

Wydanie I elektroniczne, Warszawa 2020

ISBN 978-83-7556-412-9

ISBN 978-83-7941-283-9

EAN 9788375564129

Wydawca: CeDeWu Sp. z o.o.

00-680 Warszawa, ul. Żurawia 47/49

e-mail: cedewu@cedewu.pl

Redakcja wydawnictwa: (4822) 374 90 20, 374 90 22

Księgarnia Ekonomiczna

00-680 Warszawa, ul. Żurawia 47

Tel.: (4822) 396 15 00...01

Ekonomiczna Księgarnia Internetowa

cedewu.pl

Made in Poland

„Czasami to, co się wydaje właściwe,
jest w istocie złe i może wyrządzić krzywdę.
Jedyna ochrona to wiedza, mądrość, przezorność i zrozumienie (...) prawa.”

Terry Goodkind

Spis treści

Wprowadzenie	9
---------------------------	---

Rozdział 1

Bankowe rezerwy na straty kredytowe i zasady ich funkcjonowania

w wybranych krajach świata – wprowadzenie	13
1.1. Istota bankowych rezerw na straty kredytowe	13
1.2. Pojęcie, rodzaje i cechy zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe	22
1.3. Prezentacja badanych krajów	25

Rozdział 2

Zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe w Argentynie.....

2.1. Banki w Argentynie jako podmioty rezerw na straty kredytowe	45
2.2. Normy determinujące zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w argentyńskich bankach.....	47
2.3. Przedmiot rezerw na straty kredytowe w argentyńskich bankach	50
2.4. Zasady wyceny rezerw na straty kredytowe w argentyńskich bankach.....	51
2.5. Pozostałe zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w argentyńskich bankach.....	58
2.6. Podsumowanie.....	60

Rozdział 3

Zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe w Australii

3.1. Instytucje depozytowe w Australii jako podmioty rezerw na straty kredytowe.....	63
3.2. Normy determinujące zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w australijskich instytucjach depozytowych.....	68
3.3. Rodzaje rezerw na straty kredytowe w australijskich instytucjach depozytowych mających status krajowych	70
3.4. Przedmiot rezerw na straty kredytowe w australijskich instytucjach depozytowych mających status krajowych	74

3.5. Zasady wyceny rezerw na straty kredytowe w australijskich instytucjach depozytowych	77
3.6. Pozostałe zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w australijskich instytucjach depozytowych	84
3.7. Podsumowanie.....	88

Rozdział 4

Zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe w Hiszpanii.....	91
4.1. Instytucje kredytowe w Hiszpanii jako podmioty rezerw na straty kredytowe.....	91
4.2. Normy determinujące zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w hiszpańskich instytucjach kredytowych.....	96
4.3. Rodzaje rezerw na straty kredytowe w hiszpańskich instytucjach kredytowych.....	100
4.4. Przedmiot rezerw na straty kredytowe w hiszpańskich instytucjach kredytowych.....	103
4.5. Zasady wyceny rezerw na straty kredytowe w hiszpańskich instytucjach kredytowych.....	108
4.6. Pozostałe zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w hiszpańskich instytucjach kredytowych	125
4.7. Podsumowanie.....	127

Rozdział 5

Zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe w Jordanii	129
5.1. Banki w Jordanii jako podmioty rezerw na straty kredytowe.....	129
5.2. Normy determinujące zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w jordańskich bankach	133
5.3. Rodzaje rezerw na straty kredytowe w jordańskich bankach	135
5.4. Przedmiot rezerw na straty kredytowe w jordańskich bankach	137
5.5. Zasady wyceny rezerw na straty kredytowe w jordańskich bankach	140
5.6. Pozostałe zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w jordańskich bankach	145
5.7. Podsumowanie.....	146

Rozdział 6

Zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe w Namibii	149
6.1. Instytucje bankowe w Namibii jako podmioty rezerw na straty kredytowe.....	149
6.2. Normy determinujące zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w namibijskich instytucjach bankowych	152

6.3. Rodzaje rezerw na straty kredytowe w namibijskich instytucjach bankowych	154
6.4. Przedmiot rezerw na straty kredytowe w namibijskich instytucjach bankowych	157
6.5. Zasady wyceny rezerw na straty kredytowe w namibijskich instytucjach bankowych	162
6.6. Pozostałe zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w namibijskich instytucjach bankowych	168
6.7. Podsumowanie.....	171

Rozdział 7

Zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe w Stanach Zjednoczonych.....	173
7.1. Depozytowe instytucje kredytowe w Stanach Zjednoczonych jako podmioty rezerw na straty kredytowe.....	174
7.2. Normy determinujące zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w amerykańskich depozytowych instytucjach kredytowych	185
7.3. Rodzaje rezerw na straty kredytowe w amerykańskich depozytowych instytucjach kredytowych	192
7.4. Przedmiot rezerw na straty kredytowe w amerykańskich depozytowych instytucjach kredytowych	194
7.5. Zasady wyceny rezerw na straty kredytowe w amerykańskich depozytowych instytucjach kredytowych	211
7.6. Pozostałe zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w amerykańskich depozytowych instytucjach kredytowych	227
7.7. Podsumowanie.....	233
Zakończenie	235
Bibliografia.....	241
Regulacje prawne	245
Inne źródła	249
Spis tabel	255
Spis rysunków	257

Wprowadzenie

Ryzyko stanowi nieodłączny atrybut każdej działalności gospodarczej, gdyż z różnych powodów nie można go całkowicie wyeliminować. Istnieje jednak wiele rozmaitych instrumentów minimalizowania, czy też neutralizowania jego negatywnych skutków. Ich stosowanie, bardzo pożądane we wszystkich jednostkach gospodarczych, nabiera jednak szczególnego znaczenia, zwłaszcza w bankach – podmiotach, które – będąc jednocześnie instytucjami finansowymi i zaufania publicznego – odgrywają w gospodarce rolę szczególną.

Znanym, tradycyjnym i powszechnie wykorzystywanym instrumentem łagodzenia negatywnych skutków ryzyka bankowego są rezerwy na straty kredytowe. Ich kształtowanie się (poziom i struktura oraz ich zmiany w czasie) oraz adekwatność determinowane są m.in. także zasadami ich funkcjonowania. Zasady te ocenia się ostatnio jako wielce niedoskonałe – żeby nie powiedzieć ułomne – i uznaje się za jeden z czynników sprzyjających powstawaniu i pogłębianiu się kryzysów finansowych, w tym także tego ostatniego ogólnoswiatowego, który został zapoczątkowany kryzysem *subprime* w Stanach Zjednoczonych.

Wśród kilku istotnych wad, które przypisuje się zasadom funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe wymienić należy przede wszystkim złożoność, retrospektywność i procykliczność oraz wewnętrzną niespójność, a także niejednorodność. Owa niejednorodność wynika z faktu, że zasady, o których mowa, nie zostały w pełni zharmonizowane w skali międzynarodowej oraz regionalnej (np. w ramach Unii Europejskiej), a czasami zdarza się, że nawet w wymiarze wewnątrz krajowym. Istniejąca sytuacja jest uwarunkowana wieloma różnymi przyczynami. Brak jednolitych standardów i regulacji w omawianym zakresie sprawia, że stosowane w praktyce poszczególnych banków rozwiązania różnią się znacznie pod wieloma względami. Istniejące różnice w zasadach funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe – utrudniające ich rozpoznanie i ocenę jakości oraz porównywalność, zwłaszcza w sytuacji całkowitego braku lub też ograniczonej ich transparentności – są przyczyną realnych i poważnych problemów, chociażby dlatego, że znacznie utrudniają – jeśli nie całkowicie uniemożliwiają – dokonanie prawidłowej oceny kondycji finansowej i bezpieczeństwa banków, a także dlatego, że mają negatywny wpływ na sprawiedliwą walkę konkurencyjną na rynku bankowym.

Ze względu na to, że zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe mają znaczący wpływ na sytuację banków oraz bezpieczeństwo systemów bankowych i finansowych, a w konsekwencji na stabilność poszczególnych gospodarek krajowych i – w realiach globalizacji – także gospodarki światowej, stanowią od wielu lat przedmiot nieustającego zainteresowania ze strony wielu badaczy (ekonomistów, finansistów, bankowców i rachunkowców) na całym świecie, w tym

zwłaszcza w krajach wysokorozwiniętych, takich jak chociażby Stany Zjednoczone, czy Hiszpania, ale nie tylko. Sytuacja w Polsce wygląda jednak zupełnie inaczej. Omawiana tematyka nie cieszy się u nas popularnością i nie doczekała się, jak dotąd, należnego jej miejsca w badaniach naukowych. Na skutek tego, literatura krajowa poświęcona zasadom funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe jest bardzo uboga. Złożoność, wielodyscyplinarność i wieloaspektowość problematyki nie powinna jednak stanowić uzasadnienia istniejącego stanu rzeczy, a wręcz przeciwnie pobudzać do badań przyczyniających się do rozwoju wiedzy w omawianym obszarze.

Mając na uwadze aktualność problematyki i jej prawie zupełną nieobecność w piśmiennictwie polskim, autorka podjęła próbę wypełnienia istniejącej luki, chociaż w niewielkim zakresie, poprzez przygotowanie książki poświęconej zasadom funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe, stosowanym w różnych krajach świata. Głównym motywem pobudzającym do jej napisania była chęć udowodnienia hipotezy i tym samym jednoznacznego potwierdzenia, że zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w praktyce bankowej rzeczywiście nie są jednolite, co – jak już wspomniano wcześniej – może powodować problemy rozmaitej natury.

Celem książki jest – oparta na dogłębnej analizie – prezentacja zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe w sześciu – bardzo różniących się od siebie – krajach świata, tj. w Argentynie, Australii, Hiszpanii, Jordanii, Namibii i w Stanach Zjednoczonych. Dobór krajów nie był przypadkowy, lecz podyktowany chęcią pokazania rozwiązań reprezentatywnych jednocześnie z wielu różnych punktów widzenia, w tym zwłaszcza ze względu na różne położenie geograficzne krajów, przynależność krajów do odmiennych systemów finansowych oraz systemów rachunkowości, a także reprezentujących różne modele bankowości i, wreszcie, z uwagi na znacznie odmienny poziom rozwoju gospodarczego krajów i stopień rozwoju ich systemów bankowych.

Przedstawione w książce zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe są aktualne na tyle, na ile było to możliwe, przy tego typu tematyce. Ich opis został, co prawda, oparty głównie na regulacjach prawnych obowiązujących według stanu na koniec 2009 roku, ale w zdecydowanej większości przypadków pozostają one nadal w mocy. Wypada w tym miejscu zwrócić jednak uwagę na fakt, że cechą charakterystyczną regulacji kształtujących zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe jest ich stosunkowo mała stabilność, co oznacza, że dość często są, jeśli nie zmieniane, to przynajmniej nowelizowane, przy czym wprowadzane modyfikacje nie mają najczęściej zasadniczego wpływu na ich istotę i charakter. Zasadniczy kształt (istota i charakter) omawianego typu regulacji podlega rewolucyjnym przeobrażeniom stosunkowo rzadko, jednak w niedalekiej przyszłości – pod wpływem krytyki istniejących ponad krajowych regulacji z zakresu rachunkowości i norm ostrożnościowych w obszarze nadzoru bankowego oraz w rezultacie zaawansowanej współpracy między *IASB* i *FASB* oraz intensywnych prac *BCBS* – właśnie takiej metamorfozy można się spodziewać.

Książka składa się z wprowadzenia, siedmiu rozdziałów i zakończenia, które zostały uzupełnione spisami literatury, regulacji prawnych, innych źródeł oraz tabel i rysunków. Jej prosty i, dzięki temu, przejrzysty układ został podporządkowany dążeniu do jak najlepszej realizacji postawionego przed nią celu.

Pierwszy rozdział, który ma charakter wprowadzający, podzielono na trzy podrozdziały. W pierwszym z nich omówiono istotę bankowych rezerw na straty kredytowe, które są niejednorodną kategorią ekonomiczną, budzącą wiele kontrowersji i rodzącą wiele wątpliwości. W celu uniknięcia nieporozumień, zdefiniowano tutaj pojęcie banku jako podmiotu rezerw na straty kredytowe, ryzyko kredytowe jako czynnik determinujący potrzebę ich tworzenia oraz działalność kredytową będącą źródłem tego ryzyka, a także aktywa bankowe stanowiące przedmiot rezerw na straty kredytowe. Poza tym wskazano atrybuty, funkcje oraz rodzaje bankowych rezerw na straty kredytowe. W następnym podrozdziale zaprezentowano pojęcie, rodzaje oraz cechy zasad funkcjonowania omówionych wcześniej rezerw. Ostatni podrozdział zawiera wszechstronną, ale ogólną charakterystykę wybranych do badania krajów. Odniesiono się w niej m.in. do ich położenia geograficznego, powierzchni, liczby ludności i historii oraz do ich przynależności do organizacji, grup i instytucji o zasięgu ponadkrajowym, a także do ich aktualnej sytuacji społecznej i gospodarczej oraz stabilności finansowej i bezpieczeństwa ich sektora bankowego.

Każdy z pozostałych sześciu rozdziałów został poświęcony prezentacji zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe w innym kraju, tj. odpowiednio w Argentynie, Australii, Hiszpanii, Jordanii, Namibii i Stanach Zjednoczonych. Wszystkie te rozdziały – z wyjątkiem rozdziału drugiego, dotyczącego rozwiązań argentyńskich – mają identyczną strukturę. W każdym z nich wyodrębniono siedem podrozdziałów, w których po kolei omówiono banki będące podmiotami rezerw na straty kredytowe w danym kraju, normy determinujące zasady funkcjonowania tego typu bankowych rezerw, ich rodzaje, przedmiot, zasady wyceny oraz wybrane pozostałe zasady ich funkcjonowania, a także przedstawiono najważniejsze wnioski z przeprowadzonych badań, wskazujące na charakterystyczne cechy rozwiązań praktykowanych w danym kraju. Nieco różniący się od pięciu następnych, rozdział drugi, podzielono tylko na sześć podrozdziałów. Nie wyodrębniono w nim podrozdziału dotyczącego rodzajów rezerw na straty kredytowe, bo było to nieuzasadnione.

W zakończeniu przedstawiono ogólne spostrzeżenia i wnioski nasuwające się po lekturze zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe w badanych krajach. Potwierdzają one hipotezę, że przedmiotowe zasady są zróżnicowane, tzn. odmienne w każdym z krajów.

W treści książki, dla jej uatrakcyjnienia, zawarto liczne tabele i rysunki, które w przejrzysty i obrazowy sposób prezentują pewne – często skomplikowane i zawile – kwestie.

Do napisania książki niezbędnym okazało się przede wszystkim oparcie na źródłowych regulacjach prawnych, określających zasady funkcjonowania bankowych

rezerw na straty kredytowe w badanych krajach. Ponadto, niemożliwe byłoby zrealizowanie jej celu bez wykorzystania bogatej i różnorodnej literatury, prawie wyłącznie – bo z nielicznymi wyjątkami – zagranicznej, w tym zwłaszcza anglojęzycznej oraz wielu innych źródeł informacji, do których zaliczono przede wszystkim Internet, różnego rodzaju raporty znanych i uznanych instytucji krajowych i międzynarodowych oraz sprawozdania na temat sytuacji banków i sektorów bankowych.

Książka jest adresowana do tych wszystkich, którzy są zainteresowani szeroko rozumianą problematyką bankową z racji wykonywanej pracy lub wyuczonego zawodu, realizowanych badań lub prowadzonych studiów, czy też w związku z rozwijaniem własnego hobby, albo też na zasadzie zwykłej ludzkiej dociekliwości, motywowanej chęcią poznawania nowego i dbałością o stały rozwój intelektualny. W gronie osób, dla których może się ona okazać szczególnie przydatna są zarówno naukowcy z dziedziny ekonomii, finansów i bankowości oraz rachunkowości, jak i wykładowcy, prowadzący zajęcia z wymienionych dyscyplin, a także ich studenci i doktoranci oraz praktycy – menedżerowie i pracownicy banków. Wiedza na temat zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe może okazać się też przydatna dla inwestorów angażujących swoje kapitały w banki. Wynika to z faktu, że w obszarze ich szczególnego zainteresowania pozostaje wynik finansowy, który jest w znacznym stopniu determinowany właśnie omawianymi w książce zasadami funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe.

Rozdział 1

Bankowe rezerwy na straty kredytowe i zasady ich funkcjonowania w wybranych krajach świata – wprowadzenie

1.1. Istota bankowych rezerw na straty kredytowe

Określenie – bankowe rezerwy na straty kredytowe – oznacza kategorię ekonomiczną, której:

- podmiotem są banki,
- istnienie jest determinowane ryzykiem kredytowym, rozumianym jako rodzaj ryzyka bankowego,
- przedmiotem są aktywa banków narażone na ryzyko kredytowe, stanowiące materialną podstawę prowadzonej przez nie działalności kredytowej.

Banki jako podmioty rezerw na straty kredytowe

Pomimo długiej historii funkcjonowania banków, nie wykształciła się jedna, ponadczasowa i powszechnie przez wszystkich akceptowana ich definicja. Brak takiej definicji rodzi problemy z identyfikacją omawianych podmiotów, które w praktyce bankowej bywają rozmaicie nazywane. W celu uniknięcia nieporozumień terminologicznych – dla potrzeb niniejszego opracowania – bank będzie rozumiany jako instytucja inna niż bank centralny, której krajowe prawo bankowe przyznaje status banku, bądź też status instytucji bankowej, kredytowej lub depozytowej.

Niezależnie od różnic w sposobie definiowania i nazywania banków, istnieje powszechny konsensus co do tego, że są one jednocześnie szczególnego rodzaju przedsiębiorstwami o dużym znaczeniu gospodarczym i instytucjami zaufania publicznego, które – aby trwać i rozwijać się – muszą być zarówno rentowne i konkurencyjne, jak też bezpieczne i stabilne. Z uwagi na fakt, że banki wpływają na efektywność i stabilność funkcjonowania poszczególnych krajowych gospodarek oraz gospodarki światowej, dbałość o ich rentowność i bezpieczeństwo nie jest pozostawiona wyłącznie w gestii samych banków (menedżerów bankowych), lecz stanowi przedmiot zainteresowania instytucji zewnętrznych o różnym zasięgu oddziaływania oraz o zróżnicowanym charakterze działania i kompetencjach, w tym regulacyjnych i nadzorczych. W związku z tym, że w działalności banków tradycyjnie duże znaczenie odgrywa działalność kredytowa, toteż ona właśnie i ryzyko z nią związane,

skupiają na sobie znaczne zainteresowanie. Spora część uwagi koncentruje się na bankowych rezerwach na straty kredytowe, które mają niebagatelny wpływ zarówno na rentowność banków, a co za tym idzie, także na ich konkurencyjność, jak i na ich bezpieczeństwo, a w konsekwencji również na stabilność krajowych systemów bankowych i finansowych, poszczególnych gospodarek i wreszcie na stabilność gospodarki światowej. Szczególne znaczenie przypisywane rezerwom na straty kredytowe w bankach i traktowanie ich jako kategorii specyficznej dla tego typu instytucji ma bezpośredni związek:

- ze szczególną ekspozycją banków na straty kredytowe, co wynika ze specyfiki prowadzonej przez nie działalności i wyraża się m.in. w strukturze ich aktywów, w której znaczny udział mają aktywa (bilansowe i pozabilansowe) zaangażowane w działalność kredytową oraz w strukturze przychodów, w której istotne miejsce zajmują przychody z działalności kredytowej;
- z wyjątkowym zagrożeniem, jakie ryzyko kredytowe ze sobą niesie, nie tylko bezpośrednio dla poszczególnych banków, ale pośrednio, w związku z ich dużym znaczeniem gospodarczym, także dla krajowego systemu bankowego i gospodarki krajowej oraz gospodarki światowej.

Ryzyko kredytowe jako rodzaj ryzyka bankowego i determinanta bankowych rezerw na straty kredytowe

Jednym z możliwych sposobów pojmowania ryzyka bankowego jest postrzeganie go w wąskim ujęciu, tzn. jako zagrożenia nieosiągnięcia zaplanowanych przez bank celów, którego negatywnym skutkiem może być strata, oznaczająca dla banku ubytek korzyści ekonomicznych. Z analizy spotykanych w literaturze przedmiotu różnych przykładów klasyfikacji ryzyka bankowego wynika jednoznacznie, że jednym z jego rodzajów jest ryzyko kredytowe, któremu znawcy problemu przypisują szczególne znaczenie. Dla potrzeb niniejszego opracowania ryzyko kredytowe będzie rozumiane jako ryzyko, które:

- dotyka wyłącznie jedną ze stron transakcji, tj. wierzyciela, w którego roli występuje bank,
- odnosi się tylko do transakcji banków jako instytucji finansowych z ich klientami (kredytobiorcami) i ewentualnie z innymi bankami, co oznacza, że poza jego zakresem pozostają różnego rodzaju transakcje banku jako pracodawcy, banku jako podatnika, czy też banku jako kontrahenta w przypadku operacji niebędących czynnościami bankowymi i
- generowane jest przez klientów banków i inne banki, którzy z różnych powodów nie są w stanie, bądź też nie chcą dotrzymać warunków zawartej z bankiem umowy kredytowej, w tym zwłaszcza co do spłaty kapitału i/lub odsetek od kredytu oraz co do terminu umownych spłat.

Działalność kredytowa jako źródło ryzyka kredytowego w bankach

Działalność kredytowa banku polega na zawieraniu przez bank (występujący w roli wierzyciela – kredytodawcy) z jego klientami lub innymi bankami (pełnącymi rolę dłużników – kredytobiorców) transakcji, których przedmiotem jest kredyt. Według G. Borys, w najbardziej ogólnym ujęciu, „kredyt jest stosunkiem ekonomicznym, którego treścią jest odstąpienie przez jedną stronę (kredytodawcę) drugiej stronie (kredytobiorcy) określonej wartości na warunkach zwrotu równowartości, z ewentualnym wynagrodzeniem (odsetkami) w ustalonym z góry terminie”¹. Ze względu na fakt, że udostępniana wartość może przyjmować różną postać (np. pieniężną, rzeczową, zdolności kredytowej, gwarancji), a transakcja udostępniania może być przeprowadzana na różnych rynkach (kredytowym, kapitałowym), to w praktyce pojęcie kredytu może być rozmaicie interpretowane, a jeśli tak, to również zakres działalności kredytowej może być różnie postrzegany – wąsko lub szeroko.

W ujęciu wąskim (tradycyjnym), działalność kredytowa nie wykracza poza zakres rynku kredytowego i utożsamiana jest zasadniczo z udzielaniem przez bank kredytów bankowych i pożyczek pieniężnych oraz ewentualnie gwarancji i poręczeń.

W ujęciu szerokim natomiast, działalność kredytowa może obejmować wszelkie transakcje udostępniania przez bank rozmaitych wartości, odbywające się na różnych rynkach (nie tylko na rynku kredytowym, ale także na rynku papierów wartościowych, czy szerzej na rynku kapitałowym), w efekcie których powstają należności banku, a więc jej przedmiotem może być, oprócz udzielania kredytów bankowych i pożyczek pieniężnych oraz gwarancji i poręczeń, także wiele innych czynności bankowych, w tym np. związanych z inwestowaniem w różne papiery wartościowe, a zwłaszcza wierzytelnościowe (dłużne).

Aktywa bankowe narażone na ryzyko kredytowe jako przedmiot rezerw na straty kredytowe w bankach

Materialną podstawę działalności kredytowej banków stanowi majątek tych instytucji zaangażowany w jej prowadzenie. W strukturze tego majątku decydującą rolę odgrywają bilansowe i pozabilansowe aktywa narażone na ryzyko kredytowe – to one właśnie są przedmiotem bankowych rezerw na straty kredytowe.

Aktywa, w najbardziej ogólnym (potocznym) ujęciu, rozumiane są jako ogół środków (zasobów) gospodarczych, którymi dysponuje jednostka.

Z *Założeń koncepcyjnych sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych* wynika, że aktywa to składniki posiadające cenę nabycia, koszt wytworzenia lub w inny sposób wiarygodnie ustaloną wartość, z których jednostka prawdopodobnie osiągnie w przyszłości korzyści ekonomiczne².

¹ Borys G., *Zarządzanie ryzykiem kredytowym w banku*, PWN, Warszawa-Wrocław 1996, s. 22-23.

² Paragraf 89 *Założeń koncepcyjnych sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych*, Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) 2007, Tom I. IASB, SKwP, Warszawa 2007, s. 69.

Sformalizowana definicja aktywów bilansowych, zapisana w art. 3 ust. 1 pkt 12) ustawy z dnia 29.09.1994 r. o rachunkowości³, zawęża zakres zasobów gospodarczych uznawanych za aktywa do zasobów majątkowych, które spełniają jednocześnie cztery warunki, a mianowicie:

- powstały w wyniku przeszłych zdarzeń,
- znajdują się pod kontrolą jednostki,
- mają wiarygodnie określoną wartość,
- spowodują w przyszłości wpływ do jednostki korzyści ekonomicznych.

Aktywa bilansowe mogą być trwałe i obrotowe, inwestycyjne i operacyjne oraz występować w rozmaitej postaci (rzeczowej, finansowej, wartości niematerialnych i prawnych).

W odróżnieniu od aktywów bilansowych, aktywa pozabilansowe nie są ujmowane w bilansie. Obejmują one swoim zakresem wszystkie niezarejestrowane aktywa reprezentujące zasoby jednostki lub spodziewane przyszłe korzyści ekonomiczne⁴.

W praktyce bankowej zarówno aktywa bilansowe, jak i pozabilansowe narażone na ryzyko kredytowe są bardzo różnorodne. M. Iwanicz-Drozdowska wymienia wśród nich: kredyty, pożyczki, skupione wierzytelności, otwarte linie kredytowe, udzielone gwarancje i poręczenia, instrumenty finansowe dłużne księgi bankowej i handlowej, operacje rozliczeniowe⁵. Z kolei, W. Wąsowski zalicza do nich aktywa zaangażowane w obszarze bankowości korporacyjnej i detalicznej oraz w działalności na rynku międzybankowym⁶. Według J. Grzywacza obejmują one swoim zakresem wszystkie aktywa bilansowe, do których bank ma tytuł prawny oraz pozycje pozabilansowe, zarówno udzielone, jak i otrzymane. Oznacza to, że należą do nich, obok udzielonych kredytów bankowych, także inne aktywa zaangażowane w różnorodne transakcje finansowe, w których bank jest stroną, w tym przede wszystkim: gwarancje, poręczenia i akcepty bankowe, akredytywy, lokaty międzybankowe, operacje związane z papierami wartościowymi na rynku kapitałowym, wykorzystanie instrumentów zabezpieczających przed ryzykiem finansowym (np. transakcje futures, swap, opcje)⁷.

Uogólniając, wszystkie aktywa narażone na ryzyko kredytowe można określić łącznym mianem, odpowiednio:

- należności kredytowych – w przypadku aktywów bilansowych narażonych na ryzyko kredytowe i
- udzielonych zobowiązań warunkowych – w przypadku pozabilansowych aktywów narażonych na ryzyko kredytowe.

³ Tj.: Dz.U. z 2009 r. nr 152, poz. 1223 ze zm.

⁴ *Słownik wyrażeń używanych w analizach fundamentalnych*, Dom Maklerski BOŚ S.A., BOSSA.PL, <http://bossa.pl/analizy/fundamentalne/sloownik.html>; *Słownik ekonomiczno-finansowy*, Portal Małych i Średnich Firm, twoja-firma.pl, <http://www.twoja-firma.pl/sloownik/aktywa-pozabilansowe.html>

⁵ Iwanicz-Drozdowska M., *Zarządzanie finansowe bankiem*, PWE, Warszawa 2005, s. 129 (tablica 4.1).

⁶ Wąsowski W., *Ekonomika i finanse banku komercyjnego*, Difin, Warszawa 2004, s. 205.

⁷ Grzywacz J., *Podstawy bankowości. System bankowy. Kredyty i rozliczenia. Ryzyko i ocena banku. Marketing*, Difin, Warszawa 2006, s. 210.

Pojęcie należności nie jest unormowane w przepisach prawa, a w literaturze spotkać można bardzo różne jego wyjaśnienia. Z bilansowego punktu widzenia, najbardziej adekwatnym wydaje się definiowanie ich przez pryzmat pojęcia aktywów, których składnik stanowią. W tym ujęciu, w przypadku banku, należności to zasoby majątkowe, występujące w postaci uprawnienia banku, jako wierzyciela, do otrzymania od dłużnika w określonym terminie stosownego ekwiwalentu (świadczenia), zwykle w postaci środków pieniężnych.

Należności bankowe mogą być poddawane klasyfikacji według wielu różnych kryteriów. Z punktu widzenia bankowej działalności kredytowej i bankowych rezerw na straty kredytowe istotny jest podział należności bankowych na:

- należności kredytowe – wszelkie należności banku od jego klientów lub innych banków, będące efektem prowadzonej przez bank działalności kredytowej, a więc z tytułu instrumentów finansowych (należności kredytowe w szerokim ujęciu) lub tylko z tytułu kredytów bankowych i pożyczek pieniężnych (należności kredytowe w wąskim ujęciu); narażone na ryzyko kredytowe rozumiane jako rodzaj ryzyka bankowego, stanowią przedmiot rezerw na straty kredytowe tworzonych przez bank często według specyficznych zasad, właściwych tylko dla banków,
- pozostałe należności – należności banku niezwiązane z jego działalnością kredytową, np. z tytułu nadpłaty podatku, czy należności od pracowników; ponieważ nie są objęte zakresem ryzyka kredytowego, rozumianego jako rodzaj ryzyka bankowego, nie stanowią przedmiotu rezerw na straty kredytowe tworzonych przez bank na specyficznych zasadach; jeżeli są w banku tworzone, to zwykle na ogólnych zasadach, tj. na zasadach takich samych, jak w innych podmiotach gospodarczych.

Pojęcie zobowiązań warunkowych, które, podobnie jak pojęcie należności, w literaturze przedmiotu bywa definiowane rozmaicie, w odróżnieniu od tego ostatniego doczekało się również definicji usankcjonowanych prawnie. Według § 10 MSR 37 „zobowiązanie warunkowe” jest:

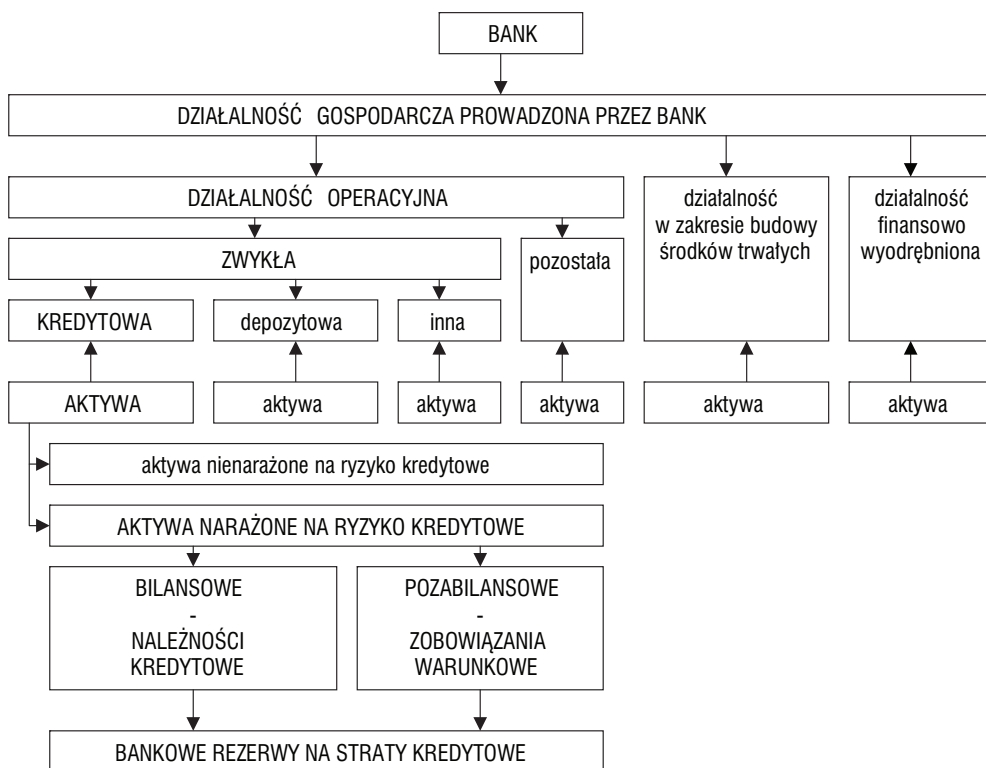
- „a) możliwym obowiązkiem, który powstaje na skutek zdarzeń przeszłych, których istnienie zostanie potwierdzone dopiero w momencie wystąpienia lub braku jednego lub większej ilości niepewnych przyszłych zdarzeń, które nie w pełni podlegają kontroli jednostki gospodarczej lub
- b) istniejącym obowiązkiem, który powstaje na skutek zdarzeń przeszłych, ale nie jest ujmowany w sprawozdaniu, ponieważ:
 - i) nie jest prawdopodobne, aby konieczne było wydatkowanie środków uosabiających korzyści ekonomiczne w celu wypełnienia obowiązku lub
 - ii) kwoty obowiązku (zobowiązania) nie można wycenić wystarczająco wiarygodnie”⁸.

⁸ Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1126/2008 z 03.11.2008 r. przyjmujące określone międzynarodowe standardy rachunkowości zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1606/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.Urz. UE L 320 z 29.11.2008, s. 1-481).

Z kolei, zgodnie z art. 3. ust. 1 pkt 28 ustawy z 29.09.1994 r. o rachunkowości, zobowiązanie warunkowe to „obowiązek wykonania świadczeń, których powstanie jest uzależnione od zaistnienia określonych zdarzeń”⁹.

Zależność między rezerwami na straty kredytowe i aktywami stanowiącymi przedmiot ich tworzenia w bankach przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek 1. Przedmiot bankowych rezerw na straty kredytowe

Źródło: Opracowanie własne.

Atrybuty bankowych rezerw na straty kredytowe

Biorąc pod uwagę zakres podmiotowy i przedmiotowy bankowych rezerw na straty kredytowe oraz ich związek z ryzykiem kredytowym i działalnością kredytową banków, można stwierdzić, że z ekonomicznego punktu widzenia wszystkie one są rezerwami:

⁹ Tj.: Dz.U. z 2009 r. nr 152, poz. 1223 ze zm.

- **mikroekonomicznymi** (zdecentralizowanymi) – są tworzone i wykorzystywane lub rozwiązywane w poszczególnych bankach bezpośrednio narażonych na ryzyko kredytowe, co oznacza, że stanowią formę samoubezpieczenia,
- **ubezpieczającymi (na ryzyko)** – pierwotnym i zasadniczym motywem ich tworzenia jest ryzyko kredytowe rozumiane jako rodzaj ryzyka bankowego, z którym są ściśle i nierozzerwalnie związane,
- **kompensacyjnymi** – nie zapobiegają ryzyku kredytowemu, ani też go nie ograniczają, a jedynie, działając na zasadzie „odtrutki”, łagodzą jego negatywne skutki, gdy się one urzeczywistnią; można je określić mianem bufora neutralizującego negatywne skutki ryzyka kredytowego, albo też porównać do szczepionki, np. przeciw kleszczom, która nie zapobiega ugryzieniom przez te owady, a jedynie łagodzi skutki ich ugryzień,
- **celowymi** – ich bezpośrednim celem i jednocześnie ostatecznym przeznaczeniem jest pokrycie negatywnych skutków ryzyka kredytowego, gdy te urzeczywistnią się w postaci strat – omawiane rezerwy są więc tworzone i utrzymywane w ściśle określonym celu i nie powinny być wykorzystane w sposób niezgodny z ich przeznaczeniem,
- **finansowymi** – stanowią rodzaj źródeł finansowania, które występują w postaci zgromadzonych funduszy odzwierciedlających równowartość niezaangażowanych zasobów, odłożonych na przyszłość z zamiarem ich wykorzystania w przypadku zrealizowania się negatywnych skutków ryzyka kredytowego,
- **ewidencyjnymi** – nie występują w konkretnej postaci, jako określony rodzaj aktywów, lecz stanowią zapisy księgowe (wyodrębnione – jawne i niewyodrębnione – ciche), w efekcie których dochodzi do zatrzymania części wygospodarowanego przyrostu środków z przeznaczeniem na pokrycie negatywnych skutków ryzyka kredytowego wówczas, gdy one się urzeczywistnią¹⁰.

Pomimo tego, że wszystkie wymienione przymioty określają charakter bankowych rezerw na straty kredytowe, to jednak o ich istocie, pozwalającej odróżnić je od innych typów rezerw gospodarczych funkcjonujących w bankach, świadczy przede wszystkim ich związek z ryzykiem kredytowym, motyw i cel tworzenia oraz przeznaczenie.

Funkcje bankowych rezerw na straty kredytowe¹¹

Bankowe rezerwy na straty kredytowe pełnią wiele ważnych funkcji, wśród których – w pierwszym rzędzie – wypada wyodrębnić funkcje makroekonomiczne i mikroekonomiczne.

¹⁰ Orzeszko T., *Istota i rola bankowych rezerw na straty kredytowe*, [w:] Dziawgo L. (red.), *Współczesne finanse. Stan i perspektywy rozwoju bankowości*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń 2008, s. 215-216.

¹¹ Orzeszko T., *Funkcje rezerw bankowych na straty kredytowe*, [w:] Kiziukiewicz T. (red.), *Rachunkowość w zarządzaniu jednostkami gospodarczymi*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 2008, nr 493 (Finanse, rynki finansowe, ubezpieczenia nr 9), s. 334-336.

Te pierwsze wyrażają się w fakcie, że omawiane rezerwy mogą być wykorzystywane przez instytucje zewnętrzne do oddziaływania na banki. Do makroekonomicznych funkcji rezerw na straty kredytowe należy zaliczyć:

- funkcję stabilizacyjną – rezerwy na starty kredytowe stanowią przedmiot norm ostrożnościowych wykorzystywanych przez nadzór bankowy do limitowania zakresu ryzyka kredytowego w bankach i w konsekwencji do zapewnienia stabilności systemowi bankowemu,
- funkcję regulacyjną – regulatorzy mogą wykorzystywać rezerwy na starty kredytowe do kształtowania dochodów banków i w konsekwencji oddziaływać przez nie na skłonność banków do rozwijania akcji kredytowej oraz na rentowność prowadzonej przez nie działalności kredytowej i ostatecznie na rentowność i konkurencyjność banków.

Z kolei, funkcje mikroekonomiczne są konsekwencją postrzegania rezerw na straty kredytowe jako kategorii mikroekonomicznej, co wynika z faktu, że są one tworzone oraz wykorzystywane i rozwiązywane przez poszczególne banki. Należą do nich:

- funkcja bilansowa (majątkowa) – stanowiąc integralny element bilansu banku, rezerwy na straty kredytowe determinują zarówno wartość jego aktywów (rezerwy korygujące należności), jak i pasywów (rezerwy na zobowiązania, rezerwy kapitałowe), a zatem mają wpływ na wartość majątku banku, który stanowi jedno z podstawowych kryteriów oceny wielkości i potencjału banku,
- funkcja wyceny – wartość rezerw na straty kredytowe determinowana jest poziomem ryzyka kredytowego banku, a one same z kolei warunkują realną wartość jego portfela kredytowego,
- funkcja kapitałowa – rezerwy na straty kredytowe stanowią element uwzględniany przy obliczaniu wartości kapitału regulacyjnego i współczynnika wypłacalności, jak powszechnie wiadomo, podstawowych miar wykorzystywanych do oceny bezpieczeństwa banków,
- limitująca – rezerwy na straty kredytowe będąc elementem współczynnika wypłacalności determinują poziom ryzyka kredytowego, jaki bank może podjąć,
- funkcja wynikowa – rezerwy na straty kredytowe kształtują wynik finansowy banku (rezerwy tworzone w ciężar kosztów) lub też warunkują jego podział (rezerwy tworzone z zysku netto), a więc od ich wysokości uzależniona jest wartość zysku, który może być przeznaczony dla właścicieli banku, a także rentowność banku,
- funkcja podatkowa – odpisy na rezerwy na straty kredytowe mogą w określonych przypadkach stanowić koszt uzyskania przychodu, a ich odwrócenie – przychód podatkowy, co oznacza, że od struktury i wartości tych rezerw zależy wysokość obciążeń banku z tytułu podatku dochodowego,

- funkcja buforowa (gwarancyjna) – rezerwy na straty kredytowe stanowią formę samoubezpieczenia banku przed ryzykiem kredytowym, które wyraża się w gwarantowaniu przez bank pokrycia ewentualnych strat kredytowych we własnym zakresie i bez narażenia na szwank bezpieczeństwa środków pieniężnych klientów zgromadzonych w nim,
- funkcja finansowa – rezerwy na straty kredytowe stanowią źródło finansowania strat kredytowych,

Tabela 1. Kryteria klasyfikacji i rodzaje bankowych rezerw na straty kredytowe

Kryteria klasyfikacji bankowych rezerw na straty kredytowe	Rodzaje bankowych rezerw na straty kredytowe	
jawność rezerw	<ul style="list-style-type: none"> • rezerwy ciche • rezerwy jawne 	
obligatoryjność rezerw	<ul style="list-style-type: none"> • rezerwy obligatoryjne (legalne): 	<ul style="list-style-type: none"> - sformalizowane - niesformalizowane
	<ul style="list-style-type: none"> • rezerwy fakultatywne: 	<ul style="list-style-type: none"> - legalne: <ul style="list-style-type: none"> * sformalizowane * niesformalizowane - nielegalne (niesformalizowane)
przedmiot rezerw	<ul style="list-style-type: none"> • rezerwy na aktywa narażone na ryzyko kredytowe • rezerwy na zobowiązania pozabilansowe narażone na ryzyko kredytowe 	
jakość ekspozycji kredytowych stanowiących przedmiot tworzenia rezerw	<ul style="list-style-type: none"> • rezerwy na ekspozycje kredytowe zagrożone, rozumiane jako ekspozycje, które utraciły wartość • rezerwy na ekspozycje kredytowe normalne, tzn. takie, w przypadku których utraty wartości nie stwierdzono 	
podstawa tworzenia rezerw	<ul style="list-style-type: none"> • rezerwy na cały portfel kredytowy (rezerwy nieprzyporządkowane, nieprzypisane) • rezerwy na poszczególne grupy ekspozycji, wyodrębnione w portfelu kredytowym (rezerwy kolektywne) • rezerwy na poszczególne ekspozycje w portfelu kredytowym (rezerwy indywidualne) 	
sposób ujęcia i prezentacji rezerw w bilansie	<ul style="list-style-type: none"> • rezerwy niebilansowe - rezerwy korygujące aktywa • rezerwy bilansowe: 	<ul style="list-style-type: none"> - rezerwy na zobowiązania - rezerwy kapitałowe
sposób tworzenia rezerw	<ul style="list-style-type: none"> • rezerwy obciążające wynik brutto • rezerwy tworzone z zysku netto 	
relacje rezerw w stosunku do dochodu	<ul style="list-style-type: none"> • rezerwy kształtujące dochód • rezerwy niekształtujące dochodu 	
sposób ewidencji rezerw	<ul style="list-style-type: none"> • rezerwy ewidencjonowane na odrębnym koncie: 	<ul style="list-style-type: none"> - korygującym - pasywnym
	<ul style="list-style-type: none"> • rezerwy ewidencjonowane na koncie aktywnym, łącznie z aktywami narażonymi na ryzyko kredytowe, które stanowią przedmiot ich tworzenia 	
przeznaczenie rezerw	<ul style="list-style-type: none"> • rezerwy na pokrycie przyszłych strat • rezerwy na pokrycie poniesionych, ale jeszcze niezidentyfikowanych strat • rezerwy na pokrycie poniesionych i zidentyfikowanych strat 	
charakter rezerw	<ul style="list-style-type: none"> • rezerwy celowe (indywidualne, proste) • rezerwy ogólne (statystyczne): 	<ul style="list-style-type: none"> - rezerwy kolektywne (grupowe, złożone) - rezerwy ogólne <i>sensu stricto</i> (nieprzyporządkowane, nieprzypisane)

Źródło: Opracowanie własne.

- funkcja informacyjna – rezerwy na straty kredytowe jako kategoria ekonomiczna mają znaczną pojemność informacyjną, dostarczają informacji o istotnym obszarze działalności banku, jakim jest działalność kredytowa, w tym przede wszystkim o ryzyku kredytowym i jakości akcji kredytowej,
- funkcja sprawozdawcza – rezerwy na straty kredytowe prezentowane są w sprawozdaniu finansowym, jako jego integralny element mają odzwierciedlać stan narażenia banku na ryzyko kredytowe i jednocześnie poziom zabezpieczenia przed nim,
- funkcja analityczna – rezerwy na straty kredytowe stanowią podstawę konstrukcji wielu różnych wskaźników finansowych przydatnych do analizy i oceny banku, w tym zwłaszcza poziomu jego bezpieczeństwa oraz jakości prowadzonej przez bank działalności kredytowej,
- funkcja menedżerska – rezerwy na straty kredytowe stanowią instrument polityki rachunkowości oraz instrument sterowania ryzykiem kredytowym banku, co oznacza, że są wykorzystywane przez menedżerów w procesie zarządzania bankiem, w różnych sferach tego zarządzania i na różnych jego szczeblach, w drodze do realizacji celów zapisanych w polityce i strategii banku,
- funkcja rozliczeniowa – poziom i struktura rezerw na straty kredytowe mogą stanowić element oceny kadry zarządzającej bankiem, gdyż świadczą – w pewnym zakresie – o skuteczności zarządzania ryzykiem kredytowym, a co za tym idzie, także bankiem.

Rodzaje bankowych rezerw na straty kredytowe

Pomimo wspólnych cech, które decydują o ich istocie, bankowe rezerwy na straty kredytowe nie są kategorią homogeniczną. Fakt, że różnią się pod wieloma względami uzasadnia ich klasyfikację. Przykładowe kryteria klasyfikacji i rodzaje wyodrębnionych na ich podstawie bankowych rezerw na straty kredytowe przedstawiono w tabeli 1.

W praktyce bankowej najbardziej popularny, znany i stosowany jest podział omawianych rezerw na straty kredytowe według ich charakteru, tj. na rezerwy celowe i rezerwy ogólne.

1.2. Pojęcie, rodzaje i cechy zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe

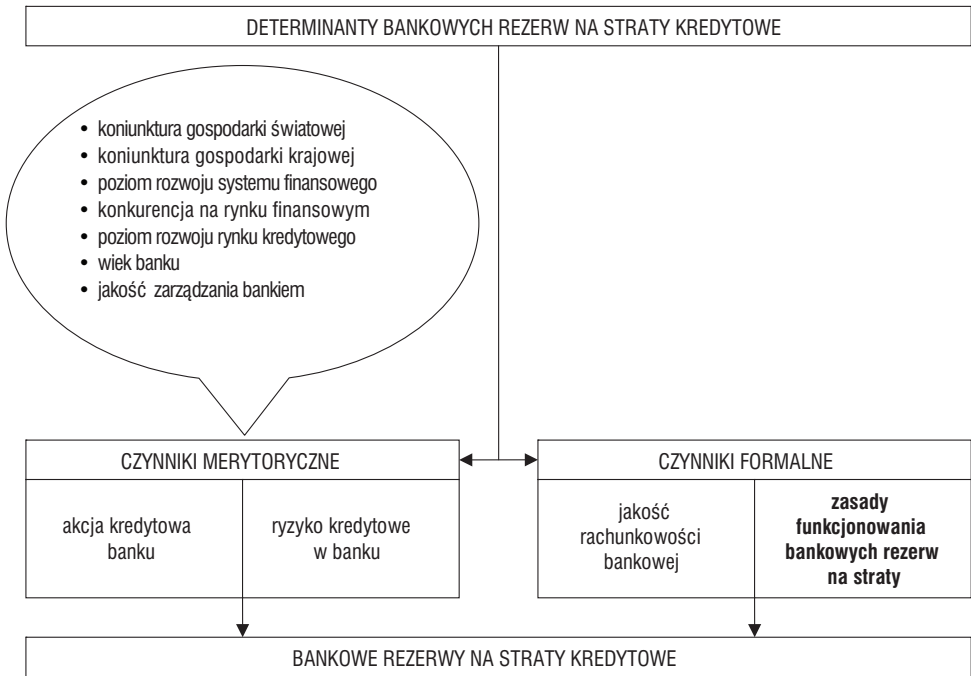
Jednym z istotnych czynników determinujących poziom i adekwatność oraz zmienność w czasie bankowych rezerw na straty kredytowe – obok wielu innych, takich jak chociażby jakość akcji kredytowej banku i poziom jego narażenia na ryzyko kredytowe, czy też jakość rachunkowości bankowej – są zasady ich funkcjonowania (rysunek 2).

Pojęcie zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe

Słowo „zasada” oznacza w języku polskim:

- to, na czym coś się opiera, podstawę, podwalinę, oparcie, fundament, podstawowy warunek, ale także
- regułę, normę postępowania oraz prawo podstawowe¹².

Rysunek 2. Determinanty bankowych rezerw na straty kredytowe

Źródło: Orzeszko T., *Zasady funkcjonowania rezerw na straty kredytowe w argentyńskich bankach*, [w:] Borys G. (red.), *Finanse i rachunkowość – teoria i praktyka*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu 2008, nr 16, s. 274.

Z kolei rzeczownik „funkcjonowanie”, który wywodzi się od czasownika „funkcjonować”, używany jest w języku polskim w następujących znaczeniach: pełnienie jakiejś funkcji, bycie sprawnym, spełnianie czynności, sprawowanie obowiązków oraz pracowanie lub też działanie¹³.

W niniejszym opracowaniu termin „zasady funkcjonowania” będzie odnoszony do bankowych rezerw na straty kredytowe i rozumiany jako normy (reguły, standar-

¹² Skorupka S., Auderska H., Łempicka Z. (red.), *Mały słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1969, s. 982; Doroszewski W. (red.), *Słownik poprawnej polszczyzny*, PWN, Warszawa 1980, s. 981.

¹³ Skorupka S., Auderska H., Łempicka Z. (red.), *Mały słownik...*, op. cit., s. 185.

dy, wytyczne, dobre praktyki, przepisy) określające sposób ich działania, ich relacje do innych kategorii ekonomicznych w bankach (np. do kosztów i przychodów księgowych oraz wyniku finansowego, do kosztów i przychodów podatkowych oraz dochodu stanowiącego podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym, do aktywów, zobowiązań, kapitałów własnych oraz współczynnika wypłacalności) oraz odpowiedzialność za ich stan oraz kontrolę ich adekwatności.

Rodzaje zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe

Biorąc pod uwagę rodzaj zagadnień, których dotyczą, wśród zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe można wyodrębnić zasady odnoszące się do:

- zakresu podmiotowego rezerw – zasady takie określają, które banki mają obowiązek, bądź też prawo tworzenia i utrzymywania określonego rodzaju rezerw na straty kredytowe,
- przedmiotu rezerw – zasady takie wskazują zakres aktywów, które powinny lub mogą stanowić przedmiot tworzenia rezerw na straty kredytowe w bankach oraz określają ich klasyfikację dla celów tworzenia tych rezerw,
- wyceny rezerw – zasady tego typu normują sposób (metody) ustalania wartości rezerw na straty kredytowe w bankach, wskazują formułę ich liczenia i definiują poszczególne jej elementy, a także odnoszą się do kwestii ustalania wartości zabezpieczeń na potrzeby tworzenia omawianych rezerw,
- trybu tworzenia i aktualizowania rezerw – zasady te regulują zagadnienia takie, jak: częstotliwość oraz terminy tworzenia i aktualizowania bankowych rezerw na straty kredytowe; sytuacje uzasadniające potrzebę tworzenia i aktualizowania omawianych rezerw, ich powiększania i pomniejszania (wykorzystywania, rozwiązywania) oraz sposób tworzenia i aktualizowania tych rezerw, pokazujący ich relacje do kategorii ekonomicznych determinujących sytuację majątkową i finansową banku oraz na jego wynik finansowy (aktywa, zobowiązania, kapitały własne, koszty, przychody),
- ewidencji rezerw – zasady tego typu ukazują sposób ujmowania rezerw na straty kredytowe w księgach rachunkowych banku, tj. określają konkretne konta syntetyczne i ich strony, na których rezerwy powinny być ujęte oraz reguły ewidencji analitycznej tych rezerw,
- transparentności rezerw, tj. do ujawniania informacji o rezerwach – zasady takie normują zagadnienie zakresu i rodzaju informacji o bankowych rezerwach na straty kredytowe, które powinny być udostępniane odbiorcom zewnętrznym, a także trybu ich udostępniania (częstotliwości, miejsca),
- relacji rezerw do dochodu stanowiącego podstawę opodatkowania podatkiem dochodowym – zasady tego typu wskazują, które spośród utworzonych przez bank rezerw na straty kredytowe i kiedy (w jakim okresie) stanowią koszt uzyskania przychodu oraz decydują, w jakich okolicznościach rozwiązane/wykorzystane rezerwy stanowią przychód podatkowy,

- relacji rezerw do kapitału regulacyjnego i współczynnika wypłacalności – zasady te określają, które rodzaje rezerw na straty kredytowe i w jakiej wartości powinny być uwzględniane w formule liczenia kapitału regulacyjnego i współczynnika wypłacalności banku,
- odpowiedzialności za rezerwy – zasady takie decydują o tym, kto i w jakim zakresie odpowiada za stan i adekwatność utworzonych oraz utrzymywanych bankowych rezerw na straty kredytowe,
- kwestii kontroli adekwatności rezerw – zasady tego typu określają, czy organy zewnętrzne w stosunku do banku – a jeśli tak, to które – mają prawo/obowiązek kontroli adekwatności utworzonych i utrzymywanych przez bank rezerw na straty kredytowe oraz w jakim trybie (w jaki sposób, z jaką częstotliwością) mogą/powinny tę kontrolę przeprowadzać, a także wskazują, czy, a jeśli tak, to jakie sankcje mogą stosować w stosunku do banków, w których omawiane rezerwy według oceny tych organów są nieadekwatne do potrzeb (za niskie, za wysokie),
- dokumentacji polityki banku w zakresie rezerw – zasady te regulują obowiązki banku odnośnie posiadania i zawartości dokumentacji opisującej politykę banku w zakresie rezerw na straty kredytowe.

Cechy zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe

Obserwacja praktyki bankowej daje podstawy do stwierdzenia, że zasady funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe są uwarunkowane różnymi czynnikami; wywołują różnego rodzaju implikacje; są różne w poszczególnych krajach, a czasami nawet niejednolite wewnątrz nich (zróżnicowane w zależności od rodzaju banków)¹⁴; są odmienne w zależności od typu i rodzaju rezerw na straty kredytowe (np. inne dla rezerw celowych, inne dla rezerw ogólnych) oraz zmieniają się w czasie. W ostatnich latach obserwuje się wzmożone wysiłki podejmowane przez regulatorów w celu ich konwergencji.

1.3. Prezentacja badanych krajów

Badanie zasad funkcjonowania bankowych rezerw na straty kredytowe przeprowadzono w sześciu krajach świata. Wybór – którego przesłanką była chęć poznania i przedstawienia wspomnianych zasad w odległych od siebie i zróżnicowanych pod wieloma względami miejscach naszego globu – padł na Argentynę, Australię, Hiszpanię, Jordanię, Namibię i Stany Zjednoczone.

¹⁴ Andreeva O., *Aggregate bankruptcy probabilities and their role in explaining banks' loan losses*, Norges Bank Working Paper 2004 no. 2, s. 3; Taillon R.B., *Accounting for Impaired Assets in Bank Credit Analysis*, RatingsDirect 2002, lipiec, s. 4.